

Husnyckeln

-

døråpner for kunnskap om kulturmiljøernes verdier og utviklingspotensiale!

Vedlegg 2 til prosjektsøknad
Interreg Sverige – Norge 2007-2013

Stiftelsen Jamtli - Sør-Trøndelags fylkeskommune

Innehållsförteckning

1 Bakgrund och skäl för projektet

1.1 Husnyckeln- döråpner for kunnskap om kulturmiljøenes verdier og utviklingspotensiale!	4
1.2 Problembeskrivelse	6
1.3 Syfte	6
1.4 Nyskapande	8

2 Projektets omfang og avgransninger

2.1 Start og slutdatum	9
2.2 Gransregionalt mervarde	9
2.3 Horisontella kriterier	9
2.4 Projektets resultatmal og egne resultatindikatorer	10
2.5 Langsiktiga effekter og bestående gransregionalt samarbeide	11

3 Intressenter

3.1 Malgrupp og mottagare	12
3.2 Huvudintressenter/finansiarer	12
3.3 Andra viktiga intressenter	12

4 Genomforande

4.1 Aktiviteter/verksamhet	13
4.1.1 Verdiskaping	13
4.1.1.A Fallstudier med tre forskjellige geografiske situasjoner	14
4.1.1.B Insamling og medvetandegorande kring etterkrigstidens byggnadskultur	16
4.1.2 Nätverksbyggande	17
4.1.2.A Handleggare/saksbehandlere på kommunerna i NGB	17
4.1.2.B Husägare med interesse for verdiskaping/bruk av kulturmiljøen	18
4.1.3 Kompetenseheving	19
4.1.3.A Interaktiv kurs om bevarandefrager for hantverkere mfl.	19
4.1.3.B Kurs for handleggare/tjenstemän på kommunerna i NGB	21
4.1.4 Hemsidan – "Husnyckeln"	21
4.2 Plan for fortsatt verksamhet	23
4.3 Plan for avslut av projektet og overlamnande av resultat till interessenterne	23
4.4 Plan for information og rapportering	24

5 Projektorganisation

5.1 Prosjektereiere	24
5.2 Projektmedarbeidere	24
5.3 Prosjektpartnere	24
5.4 Styrgruppe	24
5.5 Administration	24

6 Ekonomi

6.1 Kommentarer till kostnader	25
6.1.1 Egen personal	25
6.1.2 Externa tjenester	25
6.1.3 Lokalkostnader	25
6.1.4 Investeringar	25
6.1.5 Resekostnader	25
6.1.6 Övriga kostnader	25
6.1.7 Externa offentlige direktfinansierade kostnader	25

7 Osakerhet

7.1 Risker	26
7.2 Möjligheter	26

8 Annat

8.1 Koppling till andra projekt	26
---------------------------------	----

1. Bakgrund och skäl för projektet

Sammendrag

Några få sammanfattande punkter som speglar projektet som helhet:

- Kunskaper om hur byggnadskultur kan användas som utvecklingsfaktor ska stärkas och spridas.
- Vikten av att värna regionens byggda kulturarv ska tydliggöras för viktiga aktörer som husägare och politiker och tjänstemän i lokal och regional förvaltning.
- Arbetet med bevarande ska underlättas genom ökad tillgänglighet till information/kunskap och förenklat erfarenhetsutbyte.

1.1 Husnyckeln- døråpner for kunnskap om kulturmiljøenes verdier og utviklingspotensiale!

Inom Nordens Gröna Bälte finns en varierad och fascinerande kulturmiljö präglad av olika klimat- och naturförutsättningar, av olika gränsöverskridande näringar och kulturer över en lång tidsperiod. Från kustens fiskelägen och industristäder, via det högaktiva jordbrukslandskapet med sina stora gårdar, till fjällens fäbodan, visten och turistorter finns en mängd platser där bebyggelse och landskap bildar säregna enheter som alla berättar om liv som levts och tider som har flytt.

Kulturmiljön är inte bara en väg till förståelse för olika historiska skeden. Under de senaste decennierna har den fått en allt större betydelse när det gäller näringslivsutveckling och som en uttalat viktig beståndsdel i skapandet av en attraktiv boendemiljö.

Etter det vellykkede prosjektet ”Byggnadstration i grænstrakter” ønsker Husnyckeln å løfte fram bevisstheten om de kulturminneverdier som finnes i bebyggelsen i Nordens Grønne Belte. Med erfaring fra Verdiskapingsprogrammet som går i Norge. Grænstrakter prosjektet ga mange gode kontakter innenfor bygningsvernet, men fokuset var i stor grad omkring de etablerte bygningsminnene. Vår påstand er at det er mange ukjente bygningsminner i dette store området som trenger en større grad av oppmerksomhet og som kan anvendes i næringsutvikling og som gjør små og store steder attraktive å bo i og å komme til. Prosjektet tar sikte på å øke kunnskapen og bevisstheten omkring disse verdiene og mulighetene, for derigjenom å gi øket mulighet for fortsatt livsgrunnlag og bosetting i regionen.

Under 2009 har Stiftelsen Jamtli och Sör-Tröndelags fylkeskommune genomfört en förstudie som ligger till grund för denna ansökan. Forstudien til Husnyckeln viser at det er en felles interesse på begge sider av grensen for å nå mål om en representativitet i bevarte verdifulle kulturminner og kulturmiljø. Gjennom bevaring skal disse også kunne sees i stedsutviklingsperspektiv og som grunnlag for verdiskaping og bolyst. Arbeidet for å nå temmelig sammenfallende mål på hver side av grensen har dermed tatt forskjellig form, noe som også har gitt forskjellige erfaringer i den daglige saksbehandlingen på Svensk og Norsk side. En erfaringsutveksling på forskjellige nivå i forvaltningskjeden vi dermed kunne gi innspill og ideer for en bruk og utvikling av kulturarven som både styrker næringsliv og steders attraktivitet.

Ansaret för bevarandet

Det offentlige ansaret for å registrere og gi beskyttelse for de ulike kulturmiljø er forskjellig på hver side av landegrensen. På norsk side er det fylkeskommunene som har et statlig ansvar for dette og for å gi råd og veiledning til enkelte eier mens på svensk side er dette ansaret gitt henholdsvis Länsstyrelser og Länsmuseer. På båda sidor av gränsen ansvarar kommunerna för att värna om kulturmiljövärden i beslut om planer och bygglov. Det er likevel den enkelte eier som er ansvarlig for sine bygninger. De råd og den veiledning som gis fra bygningsmyndigheter og håndverkere er av avgjørende betydning for hvordan kulturhistoriske elementer og sammenhenger blir ivarettatt i den store sammenhengen.

Få kommuner i Jämtlands län har ett aktuellt planeringsunderlag när det gäller bevarande av bebyggelse. Detta förhållande har uppmärksamats i samband med uppföljningen av miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* där förekomsten av kulturmiljöprogram är en indikator. Jämtlands län har påbörjat arbetet med ett länsövergripande kulturmiljöprogram och av kommunerna är det bara en kommun som fastställt ett eget program. I Västernorrland finns både ett regionalt kulturarvsprogram och flera kommuner har ett aktualiserat planeringsunderlag.

En annan indikator som speglar arbetet med bevarande är kommunala skydd genom rivningsförbud. I tätorterna har detta en viss betydelse men på landsbygden saknas i de flesta fall skydd då det är ovanligt med planbestämmelser med inriktning mot skydd av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Därmed ligger ansaret för att landsbygdsbebyggelsen bevaras och vårdas i än högre grad på ägaren.

Ett annat sätt att mäta ambitionen att bevara bebyggelse är antalet byggnadsminnen, byggnader som skyddas av kulturminneslagen. I Jämtland finns drygt 90 byggnadsminnen och i Västernorrland cirka 70. Dessa byggnader ses som synnerligen märkliga och anses vara ett representativt urval som speglar regionens historiska bebyggelse. Antalet byggnadsminnen har på senaste åren ökat men trots detta kommer det inom överskådlig framtid att vara få byggnader som får detta skydd, idag är andelen byggnadsminnen av den totala byggnadsmassan ca. 0,1 % i Jämtland och 0,06 % i Västernorrland.

Både läns museer och länsstyrelser ser kulturmiljöer och kulturarv som en resurs för regional utveckling vilket framgår av flera olika program och strategier.

I Sør-Trøndelag er det ca 450 fredete bygninger og det er registrert ca 24000 bygninger eldre enn 1900. Det er flere kulturmiljø som har bevaringsregulering og i tillegg har man Røros bergstad som står på UNESCOs liste over verdensarven. I Nord Trøndelag er de ca 70 fredete bygninger, ett fredet kulturmiljø og ett til under fredning. I begge fylkene mangler det en gjennomgang av representativitet og en dokumentasjon av kulturminneverdier som man kan anvende i et utviklings og bolystperspektiv. På landsbasis regner man også med at man mister ca 1% av de registrerte kulturminnene i løpet av et år, og det er satt som et nasjonalt mål at reduksjonen ikke skal overstige 0,5%.

I båda länderna finns ett system för bidrag till kulturmiljövård, via Riksantikvarieämbetet eller Norsk kulturminnefond. Ägare av kulturhistoriskt värdefulla byggnader kan få visst stöd för fördyringar i samband med bevarandeåtgärder.

1.2 Problembeskrivelse

Skyddandet av bebyggelse som byggnadsminnen och upprustning med statliga medel i nuvarande utsträckning är värdefulla insatser. Dessa är likväl begränsade om man ser till de behov som finns för att bevara betydande delar av vårt byggda kulturarv. Viktiga insatser görs också av andra aktörer utan särskilt stöd från samhället. På tross av dette viser forstudien at en stor andel verdifullt materiale går tapt uten annen grunn enn manglende kunnskap om hvordan man finner kulturminneverdier.

Det måste bli angeläget för flera aktörer att vårda sina byggnader på ett antikvariskt godtagbart sätt så att de värdefulla miljöer som finns ska behålla sina upplevda värden!

Medvetandet om bebyggelsens värden ur olika perspektiv måste därför höjas samt hur man tar tillvara dessa på ett bra sätt. Om man inte ser att bebyggelsen har en betydelse för olika platsers attraktionskraft för boende och för ekonomisk utveckling är det inte angeläget att värna om bebyggelsens värden. Bristen på kunnskap hos husägare kring vad värdena består i kan göra att de egenskaper ur vilka värdena byggs försvinner helt i onödan. Även för andra aktörer är denna medvetenhet viktig. Kompetensen hos dem som handlägger ärenden på kommuner och regionala institutioner är avgörande för vilka insatser/ändringar som tillåts.

Våre spørsmål er derfor:

**Hvordan kan man øke kunnskap om hvor kulturminneverdier finnes? og
Hvordan kan man anvende denne kunnskapen for å skape ytterligere verdier
for lokalsamfunnene innenfor Nordens Grønne Belte?**

Husnyckeln inriktar sig mot ett antal viktiga aktörer vars kunnskap om kulturmiljöns värden och hur man vårdar dem på lämpligt sätt är avgörande.

1.3 Syfte

Projektets syften beskrivs utifrån de tre olika aktivitetsgrupperna Verdiskaping, Nettverksbygging och Kompetanseheving:

Verdiskaping

Ett syfte med Husnyckeln är att tydliggöra för husägare, tjänstemän och politiker att kulturmiljön utgör en resurs för social och ekonomisk utveckling i vår region.

Både när det gäller enstaka byggnader och hela miljöer är det av vikt att dessa vårdas så att deras kulturhistoriska värden bibehålls. Ett led i detta kan vara att byggnaden eller miljön ”brukas” så att den genererar inkomster som bidrar till möjligheterna att bo på en plats och att inkomsterna gör att värden av byggnaden eller miljön underlättas. Brukandet av kulturmiljön kan i vissa fall leda till en motsättning mellan brukande och bevarande. Det är av vikt att det medvetandegörs att värdenas fortlevnad är beroende av de enskilda aktörernas agerande. En del av aktiviteterna i Husnyckeln ska fokusera på förhållandet/motsättningarna mellan bevarande och brukande och hur dessa motsättningar kan överbryggas.

Exempel från olika platser där detta har kunnat ske ska förmedlas och prövas i konkreta fall där flera aktörer bidrar med kunskaper, synpunkter och ifrågasättanden. Målet är både ökad kunskap och ett ömsesidigt erfarenhetsutbyte mellan de olika aktörerna. I viss mån ska adaptering av olika kända metoder för verdiskaping prövas. Om möjligt kan metoder för verdiskaping som utvecklas inom projektet bli överförbara till andra platser inom regionen.

Förebilder till åtgärderna som inriktas mot verdiskaping kan hittas i de utredningar som gjorts för Riksantikvaren av Econ analyse og NIKU i Norge där bl.a. studier har gjorts kring världsarvet Röros. Ett annat projekt som löpt över en lång rad år rör Hälsingegårdarna där brukandet av byggnadskulturen som resurs för näringslivsutveckling har varit en viktig del i projektet vid sidan av kunskapsuppbyggnad och vård av kulturmiljön. Ett uppskattat inslag i projektet har varit rådgivning riktad gentemot gårdsägare både när det gäller antikvariska värden och metoder för affärsmässig utveckling med gårdarna som utgångspunkt.

Ett annat syfte med projektet är att öka medvetenheten kring det moderna samhällets byggnadskultur och dess betydelse för regionens livsmiljö.

Nettverksbygging

Syftet med nätverksaktiviteterna i Husnyckeln är att bidra till att kontakter skapas på tvärs över lands- och länsgränserna för ömsesidigt erfarenhetsutbyte på flera nivåer i samhället.

Det finns idag knappt något samarbete över gränsen mellan kommunerna i Sverige och Norge när de gäller kulturmiljöfrågor. Inte heller mellan handläggare i de olika kommunerna i respektive land sker en kontinuerlig kontakt som rör bevarandefrågor och verdiskaping med utgångspunkt i kulturmiljöer. På läns- och fylkesnivå bedrivs vissa projekt gemensamt med inriktning mot kulturarv och utbildning. Dessa projekt har dock ingen koppling till kulturmiljö och bebyggelse i bredare bemärkelse. Ett mål är att kunna bygga upp ett kompetensnätverk mellan tjänstemän inom båda länderna men även mellan handläggare i hela Nordens Gröna Bälte. En annan grupp som ska knytas samman i ett nätverk är husägare med intresse för verdiskaping och varsamt brukande av kulturarvet.

Kompetanseheving

Syftet med kunskaps- och kompetensinsatserna inom Husnyckeln är att dels underlätta för enskilda husägare att få tillgång till lämplig information via nätet, dels ge möjligheter för husägare, tjänstemän och unga hantverkare att utbilda sig i interaktiva hemsideskurser kring varsamhet och antikvariska förhållningssätt.

Förstudien har identifierat brister i kunskap hos både husägare och handläggare på kommunal nivå när det gäller bevarandefrågor och att se kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som en nyttig resurs i sig själv och som en resurs för utveckling. Även en stor grupp bygghantverkare har en bristande förståelse för bevarandefrågor.

1.4 Nyskapande

Kontakterna mellan kulturarvs-institutioner på båda sidor om gränsen i NGB etablerades i samband med projektet Gränstrakter som bedrevs inom programmet Interreg III A. Aktiviteterna inom Gränstrakter nådde dock i huvudsak aktörer som redan hade en koppling till kulturmiljö- och byggnadsvården i regionen. En tyngdpunkt låg på exkursioner, visningar och praktiska kurser för hantverkare. Dessa aktiviteter gav en förståelse för likheter och skillnader när det gäller byggnadskulturen på båda sidor av gränsen. Kontakterna som etablerats i Gränstrakter ligger till grund för initialfasen i projektet Husnyckeln .

Fokus riktas i Husnyckeln på det byggda kulturarvets betydelse för regional utveckling stället för att studera byggnadskulturens karaktärsdrag och öka hantverkarskunnandet. Således har också fokus flyttats från hur man praktiskt ska vårda byggnadskulturen till medvetandegörande om varför det byggda kulturarvet ska bevaras!

Projektet möjliggör insatser som inte medges i de sökande institutionernas löpande verksamhet. En stor del av den byggnadsantikvariska verksamheten vid Jamtli är kopplad till konkreta byggnadsvårdsinsatser bekostade med statsbidrag. I samband med dessa insatser ingår inte att stödja ägaren i de fall det finns utvecklingsidéer med utgångspunkt i den värdefulla kulturmiljön

Stöd i kunskapsfrågor riktade till olika aktörer inom kulturmiljövården sker sporadiskt och är oftast direkt kopplade till enskilda projekt eller sker i form av svar på remisser eller förfrågningar initierade av privatpersoner eller organisationer.

Husnyckeln innebär att de inblandade parterna kan driva utvecklingsfrågor på ett sätt som inte medges i den nuvarande verksamheten.

Till exempel är informationen om det byggda kulturarvet som finns på Jamtlis hemsida idag mycket summarisk. Noe som också gjenkjennes i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylkeskommuners hjemmesider. For fylkesmuseenes hjemmesider er dette også et kjennetegn. Det finns inga anvisningar om praktisk byggnadsvård eller om byggnadskulturens betydelse för regionens attraktionskraft. En planerad interaktiv kursverksamhet kring antikvariska förhållningssätt på Internet kopplad till Husnyckelns hemsida skulle vara ett välkommet komplement till den kunskapsförmedling som endast undantagsvis bedrivs idag.

2. Projektets omfång och avgränsningar

2.1 Start och slutdatum

Projektet planeras starta 1 september 2010 och avslutas 31 augusti 2013

2.2 Gränsregionalt mervärde

I projektet Husnyckeln ska aktörer från hela Nordens Gröna Bälte samlas för att utbyta erfarenheter kring bevarande och brukande av det byggda kulturarvet.

Aktörer från de olika områdena i regionen har erfarenheter som utgår från sina speciella förutsättningar. Här speglas inte bara de skillnader som genereras av skilda nationer utan också skillnader när det gäller natur- och kulturgeografiska förutsättningar; expansiva storstäder, turismområden i kust och fjäll samt olika agrara miljöer.

Detta förväntas ge goda möjligheter för ökad förståelse för skilda synsätt, metoder och handläggningsrutiner på båda sidor om gränsen som rör ämnesområdet.

Nätverksbyggandet förväntas resultera i ökade kontakter över gränsen mellan handläggare i lokal och regional förvaltning samt mellan enskilda husägare. I förlängningen kan utbytet av erfarenheter leda till nya konstellationer som kan ha betydelse för den ordinarie verksamheten, alternativt för utvecklingen av nya projekt med inriktning mot kulturarvet som en resurs i regional utveckling.

2.3 Horisontella kriterier

Grad av gränsöverskridande samarbete

Huvudprojektet Husnyckeln kännetecknas av en hög grad av gränsöverskridande samarbete. Projektbeskrivning och ansökan har tagits fram i samarbete mellan Stiftelsen Jamtli och Sør-Trøndelag fylkeskommune. Därmed har projektet utvecklats och planerats gemensamt av de norska och svenska parterna.

Husnyckeln ska ha en styrgrupp där de huvudsakliga finansörerna från båda länderna är representerade. Aktiviteterna ska genomföras med hjälp av projektmedarbetare från båda länderna. Dessa medverkar i aktiviteterna på båda sidor av gränsen. Även finansieringen speglar det gränsöverskridande samarbetet då flera olika parter på båda sidor av gränsen bidrar med både ekonomiska medel och arbetstid.

Miljö

Projektet syftar till att öka kunskapen och förståelsen för ett bevarande och varsamt brukande av det byggda kulturarvet. Det är av vikt att kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer brukas och inte förbrukas. Därmed ligger projektets syfte exempelvis helt i linje med det svenska nationella miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* som i ett generationsperspektiv bland annat innebär att: ”Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap med särskilda värden värnas och utvecklas”.

Jämställdhet

Ambitionen är att tillsättandet av deltagare i projektets styrgrupp och projektmedarbetare ska göras utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Inom kulturmiljövärden och på kommunerna i regionen arbetar ungefär lika många kvinnor som män med frågor som rör bebyggelse. Även inom gruppen fastighetsägare torde finnas en jämställdhet mellan könen. De aktiviteter som planeras gentemot handläggare och hus-/fastighetsägare får därmed anses vara riktade till lika många kvinnor som män.

Däremot finns det en övervikt av män i gruppen hantverkare som är engagerade i renoverings-, ombyggnads- och restaureringsarbeten. Detta förhållande råder även bland dem som går på utbildningar med inriktning mot bygghantverk (förhållandet 16% -84% vid

skolstart i Jämtlands län 2009). Husnyckeln kan knappast anses ha möjligheten att påverka denna snedfördelning under projektperioden. Det är dock angeläget att denna snedfördelning inte påverkar möjligheterna att delta i aktiviteterna samt att alla kompetenser beaktas i samband med genomförandet, oberoende av deltagarnas kön.

Etnisk mångfald och integration

De grupper som Husnyckeln särskilt vänder sig till är handläggare och hus-/fastighetsägare. Då dessa gruppers sammansättning redan är givna är det svårt att påverka den etniska mångfalden i samband de aktiviteter som riktas mot dessa grupper.

Däremot kan särskild uppmärksamhet ges mot mångfald och integration i den aktivitet som syftar till att utpeka miljöer som ska spegla efterkrigstidens byggnadskultur. Genom anvisningar och råd till de personer som ska arbeta med detta urval kan dolda eller mindre påtagliga delar av kulturarvet synliggöras. Härigenom kan en diskussion kring majoritetskulturens dominans bland de genom lag skyddade byggnadsminnena väckas bland projektets deltagare. Något som kan vara en ledning i detta fall är erfarenheterna från ett tidigare projekt som bedrivits på Jamtli kring *Religiösa uttryck i det moderna samhället*. Där har fokus lagts på det mångkulturella Sverige och den stora bredden i dagens religionsutövning.

2.4 Projektets resultatmål och egna resultatindikatorer

Overgripande indikatorer

Antal kvinnor respektive män 50/70 st.

Här räknas antalet personer som engageras i samband med workshops med inriktning mot verdiskaping, deltagare i inspirationsträffar och utbildningar för hantverkare och tjänstemän inom lokal och regional förvaltning. Dessutom uppskattas antalet husägare som engageras i nätverk.

Antal ungdomar kv /mä 10/30 st.

Ungdomarna beräknas vara de elever på hantverksutbildningar som deltar i inspirationsträffar och planeringsarbete inför utarbetandet av den interaktiva nätkursen kring varsamhet och antikvariska förhållningssätt.

Antal deltagande företag, kv/mä/mix 2 /2 /10 st.

I samband med aktiviteterna engageras olika tjänsteföretag i samband med kurser och workshops, konsulter i samband med kurser och skapande av en hemsida.

Spesifika resultatindikatorer

Etablerade institutionella samarbeten 5 st.

Antalet samarbeten har beräknats utifrån det gemensamma deltagandet i styrgruppen och i de aktiviteter som engagerar de deltagande organisationerna; fylkeskommuner, länsstyrelser, kommuner och regionala museer. Därtill kan läggas de kontakter/samarbeten som kommer att etableras mellan de deltagande kommunerna i regionen.

Nya och vidareutvecklade metoder för stads- och landsbygdsutveckling. 2 st.

Metoder för verdiskaping med kulturmiljö och kulturarv som grund ska behandlas i de olika workshops som ingår i projektet. I vissa fall kan redan prövade metoder nyttjas men med en anpassning till de förhållanden som råder på de platser där aktiviteterna genomförs.

Aktivitetsindikatorer

I samråd med Michael von Essen 2010-01-22 beslutades att indikatorn ”Antal projekt där kultur och kulturarv tillvaratas och utvecklas” ska gälla för projektet Husnyckeln.

Övriga resultat

Antal nätverk 2 st.

Förutom det institutionella nätverket/samarbetena mellan de deltagande organisationerna förväntas ett nätverk mellan enskilda hus-/fastighetsägare etableras och ett mellan handläggare i offentlig förvaltning.

Antal hemsideskurser 3 st.

Ambitionen är att det ska tillskapas interaktiva nätkurser för de olika grupper till vilka projektet vänder sig. Beroende av gruppernas förförståelse ska kurserna anpassas efter dessas kunskaper och förförståelse.

Antal insamlingskampanjer 1 st.

En insamlingskampanj som engagerar alla kommunerna i regionen och som ökar medvetandet kring det moderna kulturarvets värden.

2.5 Långsiktiga effekter och bestående gränsregionalt samarbete

Utbildningar och information med inriktning mot varsamhet och olika antikvariska förhållningssätt ska efter projekttiden kunna nyttjas av tjänstemän på lokal och regional nivå för att kunna fördjupa sina kunskaper på dessa områden. Därmed ska värnandet av kulturmiljövärden i regionen kunna underlättas. I projektet byggs en grund som sedan är lättare att bygga vidare på. Projektet kommer sannolikt även att tydliggöra vilka kompetenser som finns på båda sidor om gränsen och hur dessa kan komma att nyttjas på bästa sätt i framtiden.

En gemensam hemsida med inriktning mot byggnadsvård och verdiskaping som förvaltas av institutioner på båda sidor om gränsen. Denna förväntas bli ett viktigt instrument för utbyte av kunskap om och bevarandet av det byggda kulturarvet i Nordens Gröna Bälte. Det är av vikt att de internetbaserade informationsinsatserna knyts samman med det informationsarbete som ingår i ordinarie verksamheter på båda sidor om gränsen. Både länsstyrelser/fylkeskommuner och de regionala museerna har behov av att stärka de internetbaserade informationskanalerna och därmed finns det en god grund för ett framtida bestående samarbete kring detta.

Informationen om de metoder som rör verdiskaping ska spridas till berörda parter och därmed finns möjlighet att de påverkar den framtida utvecklingen i regionen. Insamlingen av efterkrigstidens byggnadskultur som ska ligga på hemsidan kan komma att förmedlas i en gemensamt producerad och tryckt publikation. För detta måste dock särskilda medel sökas.

3. Intressenter

3.1 Målgrupp och mottagare

Målgruppen för projektets resultat är mångfacetterad. Verdiskapings-aktiviteterna riktas till ägare av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, tjänstemän och politiker på kommunal och regional nivå samt aktörer inom turism- och näringsliv.

Nätverksaktiviteterna riktas till enskilda hus-/fastighetsägare och handläggare av ärenden som rör kulturmiljöfrågor.

Utbildningsaktiviteterna riktas specifikt till hantverkare/ elever i gymnasieutbildning/ vidaregåendeskola och handläggare av ärenden men kan även nyttjas av allmänheten då materialet/kurserna ska göras tillgängliga via Internet.

3.2 Huvudintressenter/finansiärer

De organisationer som är direkta intressenter och finansiärer är: Stiftelsen Jamtli, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Länsstyrelsen i Jämtland, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Länsstyrelsen i Västernorrland, MIST/Sverresborg/Trøndelag folkemuseum samt kommunerna Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund, Åre och Östersund i Jämtlands län.

3.3 Andra viktiga intressenter

Till projektet ska kopplas andraintressenter som verkar inom samma fält. Hit räknas museerna i Trøndelag, Mittuniversitetet, Träakademien i Kramfors, Lantbrukarnas riksförbund och Landstinget i Jämtland genom JILU – Jämtlands läns institut för landsbygdsutveckling. Vid sidan av dessa finns en rad aktörer som arbetar med bevarande och brukande av det byggda kulturarvet: Byggnadsingenjörer/arkitekter, stadsträdgårdsmästare/ landskapsarkitekter och de som arbetar kyrklig förvaltning

4. Genomförande

4.1 Aktiviteter/verksamhet

Husnyckelns hovedaktiviteter for å gi øket kunnskap og bevissthet omkring kulturminneverdiene i bebyggelsen innenfor Nordens Grønne Belte tenkes inndelt i tre områder som alla samlas in under den gemensamma hemsidan:

- 1: Verdiskaping
- 2: Nettverksbygging
- 3: Kompetenseheving

Hjemmeside - Husnyckeln

Verdiskaping anses som den mest arbeidsintensive delen av prosjektet, og er samtidig også avhengig av at de underliggende prosjektene kan gå for å få økt oppmerksomhet. Hemsidan ska fungera som en informationskanal för projektets verksamhet.

4.1.1. Verdiskaping

I denna aktivitetsgrupp ryms ett antal aktiviteter som har explicita kopplingar till muligheter att nyttja kulturmiljøen som en ressurs for regional utveckling, vilket i Norge benämns verdiskaping. I rapporten *Kulturminner og verdiskaping i Norden* publicerad av Nordiska ministerrådet används en tredelad definition av begreppet verdiskaping: økonomisk, kulturell och social verdiskaping.

Verdiskaping er et nytt begrep som anvendes bevisst på kulturminner i Norge siden Stortingsmelding nr 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner* ble fremmet. I meldingen ble det for første gang lansert et verdiskapingsprogram for kulturminner. Pilotprosjektene er nå i sitt fjerde år. Det er gjennomført en halvveisevaluering av Nordlandsforskning/Telemarkforskning (februar 2009). Det er noen viktige anbefalinger i rapporten som vurderes som veiledende for prosjektplanen Husnyckeln:

- *Utarbeide strategi for synliggjøring av kulturarv som ressurs for verdiskaping og samfunnsutvikling*
- *Etablere nettverk for erfaringsutveksling, kunnskapsutvikling og læring*
- *Utvikle robuste samarbeidsmodeller på regionalt nivå*
- *Legge til rette for erfaringsutveksling mellom pilotprosjektene*
- *Vektlegge lokal forankring av pilotprosjektene*

(Nordlandsforskning 2009)

Nordlandsforskning legger også vekt på at de tre formene for verdiskaping: sosial, økonomisk og kulturell verdiskaping kobles sammen i et pilotprosjekt.

I Husnyckelns forprosjekt ble Rissa kommune valgt ut som et mulig case for verdiskaping. Bryggemiljøet i Råkvåg har et betydelig utviklingspotensial. Turisme har vært en satsing for stedet i mange år. Det er nå nødvendig med en evaluering av Råkvåg for å se om det er behov for å tilføye eller endre satsingsområder. Problemstillingen berører spørsmål om hva et kulturmiljø kan tåle av kulturturisme før kulturmiljøverdiene går tapt og kulturminnene bare blir til kulisser og hvilke næringer som kan være alternative. Tradisjonell og historisk stedbunden næring kan vurderes å passe til Råkvåg. De lokale eiere vil bli viktige aktører å få med på satsingen for å få den lokale forankringen til å fungere. Dokumentasjonen av dette utviklingsarbeidet vil være meget nyttig for både svenske og andre norske steder i regionen spesielt i kystnære områder.

4.1.1.A Fallstudier med tre forskjellige geografiske situasjoner

Aktiviteterna kring verdiskaping i projektet husnyckeln ska utgå från ett antal fallstudier kopplade till ett antal kulturhistoriskt värdefulla miljöer. För att få en möjlighet att spegla hela Nordens Gröna Bälte har platserna delats in i tre olika natur- och kulturgeografiska kategorier;

- kust,
- inland och
- stad.

Då det gränsöverskridande arbetet i aktiviteterna ska understrykas, är det tänkt att det i varje tema ska ingå två platser från båda länderna. På varje plats anordnas träffar/workshops där deltagarna hämtas från olika grupper av aktörer som har en koppling till de utvalda platserna; husägare, företagare, handläggare/tjänstemän och konsulter med inriktning mot regional utveckling utifrån kulturmiljövärden.

Den tredelade definitionen av verdiskapings-begreppet kan även styra inriktningen på de frågeställningar som ska belysas på de olika platserna. Exempelvis: Vilka kulturhistoriska värden finns i de utvalda miljöerna som kan betraktas som en viktig grund för utveckling? Hur kan man dra nytta av dessa värden? Vilka åtgärder krävs när det gäller bevarande, information, samarbete mellan olika aktörer? Hur påverkas utvecklingsplaner av skydds- och bevarandeintressen? Har de olika aktörerna olika syn på relationen mellan bevarande- och utvecklingsfrågor? Hur ser man på förändringar både när det gäller detaljer och hela miljöer och vilken betydelse har dessa?

När det gäller bevarandefrågor och nyttjandet av miljön som en attraktiv boendemiljö och för utveckling av besöksnäring finns det stora likheter med ett flertal miljöer längs kusten i Västernorrlands län såsom Höga kusten och fiskelägen i Medelpad og indre og ytre kyst i Trøndelag.

För inlandsområdet finns stora möjligheter till en utveckling av befintliga kulturmiljöer och den för regionen viktiga besöksnäringen. En av fallstudierna i förprojektet har berört arbetet i Härjedalens kommun där man sedan flera år har utpekat den platsspecifika byggnadskulturen som en förebild för nybyggande i kommunen. Detta med avsikten att understryka bebyggelsens betydelse för skapandet av en attraktiv destinationsutveckling. Däremot har inte samma starka koppling gjorts mellan den befintliga, kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och dess betydelse för besöksnäringen. Med utgångspunkt i två olika agrara miljöer i inlandet, gärna med koppling till fjäll och skog, finns möjligheten att utveckla synsätt och kunskaper om hur kulturmiljön kan ses som en resurs för regional utveckling. Ett framgångsrikt utvecklingsprojekt, Recover, som genomförts i fyra olika regioner i Italien, Tjeckien och Grekland, kan tjäna förebild för detta arbete. I dessa områden har byggnader bevarats genom stora restaureringsinsatser.

Innlands og fjellregion berører områder som befinner seg i en transformasjonsprosess både på norsk og svensk side. Tradisjonell næring landbruk konkurrerer meg vinterturisme og urbanisering, dermed fraflytting. Nedlagte gårdsbruk og setre har et klart potensial for næringsutvikling innenfor turisme.

Forfall, riving og flytting av kulturminner i f. eks. Oppdal, Rennebu og Midtre Gauldal kommune i Sør-Trøndelag viser til dagens praksis og dermed behov for mer samhandling og mer kunnskap og kompetanse. Caser som presenterer de gode eksemplene kan være veiledende for et nettverk som bruker erfaringer og viten i disse områdene på begge sider av grensen. På svensk side ble det gjennom Härjedal- casen eksemplifisert at utviklingen betyr nye generasjoner av bygninger og utfordringer med en klar og enhetlig plan for oppfølging av lokal og regional byggeskikk.

När det gäller stadsbebyggelsen finns goda möjligheter till erfarenhetsutbyte mellan några utvalda husägare i de större städerna i Nordens gröna bälte. Det arbete som genomförts kring Sundsvalls stenstad som en attraktiv miljö för boende, handel och näringsliv kan vara av betydelse för flera tätorter inom regionen.

Det er et stort potensial i kulturmiljøet i det historiske Trondheim og trehusbebyggelsen fra slutten av 1800-tallet i Levanger sentrum i Nord-Trøndelag. Det er ingen konkrete verdiskapingsprosjekt i de to byene, men det er lokale miljøer som definitivt bør kunne sees som case. Deler av bryggene i Trondheim har en slik utfordring og det drøftes stadig planer om mulig utvikling fra eier og kommunens side. Levanger sentrum står overfor utfordringer med å finne balansen mellom utvikling av historiske bolighus til moderne boliger uten å miste autentisiteten og dermed kulturmiljøets karakter og særpreg.

De utvalda miljöerna ska vara utpekade som särskilt bevarandevärda; byggnadsminnen/fredade hus alternativt hus eller miljöer i områden som är av riksintresse. Flera personer än de ovan nämnda intressenterna kan anmäla sig till träffarna, men för att arbetet ska vara effektivt och givande bör antalet deltagare vara ca 10 personer, vars deltagande projektet bekostar, plus projektmedarbetarna från båda sidor av gränsen och deltagande konsulter.

Tidplan för genomförande:

2010

Kontakt under hösten med lämpliga konsulter som ska vara en resurs i genomförandet av workshops och konferens.

2011

Under våren genomförs de tre första träffarna på ena sidan av gränsen. Här förväntas diskussionen röra sig kring problemformuleringar och diskussion olika metoder för verdiskapning.

Träffarna dokumenteras och utvärderas i rapporter läggs ut på projektets hemsida.

De motsvarande tre mötena på den andra sidan av gränsen genomförs under hösten. Här kan diskussionerna med utgångspunkt i det förra mötet inriktas mot framtida metoder/strategier och eventuella förslag till åtgärder i de utvalda miljöerna.

2012

Tidigt på året anordnas en gemensam konferens för alla tre grupperna för att gemensamt behandla frågor kring utveckling, bevarande och genomfört erfarenhetsutbyte. Här bör även andra projekt med motsvarande inriktning från Sverige och Norge men även från övriga Europa beredas möjlighet att informera om sin verksamhet.

Förutom de 30 deltagarna från de olika grupperna inbjuds ytterligare ca 10 deltagare som ingår i projektet, som t.ex. länsstyrelse eller landsting.

Dessutom kan en inbjudan ske till andra intresserade/kommuner som deltar på egen bekostnad. Ett maximalt antal deltagare bör dock sättas till ca 50 personer.

Erfarenheterna från de olika träffarna och den gemensamma konferensen sammanställs i en rapport som presenteras på projektets hemsida.

I samband med konferensen etableras ett nätverk mellan husägare med intresse kring byggnadskultur som en utvecklingsresurs, se nätverk nedan.

2013

En mottagare av de erfarenheter som uppkommit under workshops och konferens är det lokala näringslivet, politiker och tjänstemän i kommunerna. För att sprida erfarenheterna anordnas särskilda kommunmöten där resultatet av de olika aktiviteterna presenteras. Möten anordnas i Västernorrland, Jämtland Sør- och Nord-Trøndelag, sammanlagt sex möten.

Projektmedarbetarna från båda länderna deltar i mötena och samlar intryck och nya erfarenheter.

4.1.1.B Insamling och medvetandegörande kring efterkrigstidens byggnadskultur

Kopplat till arbetet med verdiskaping är också vikten av att bredda synen på vilka byggnader eller miljöer som kan anses ha ett bevarandevärde. Fallstudierna i förprojektet har antytt att ett område där det bland både privatpersoner och kommuner är svårare att få en förståelse för bebyggelsens bevarandevärden är efterkrigstidens byggnadskultur. I regionen har viktiga arbeten utförts bland i annat Västernorrland där länsstyrelsen och ABM-resurs har bedrivit projektet Moderna kulturarv med målet att lyfta fram och intressera människor för efterkrigstidens kulturarv. I Jämtland har olika forskningsprojekt genomförts vid Jamtli kring det moderna samhället och dess byggnadskultur. Med utgångspunkt i dessa erfarenheter vill Husnyckeln öka medvetenheten kring dessa bevarandevärden genom att engagera alla kommunerna i Nordens gröna bälte i ett insamlingsarbete. Varje kommun får i uppdrag att utpeka en byggnad eller en byggd miljö från tiden efter 1945 som kan sägas representera kommunens historia under denna period. Målet är dels att få till stånd en provkarta som speglar efterkrigsbebyggelsens varierande uttryck i regionen, dels att sätta igång en process där kommunen, eventuellt i samråd med lokala föreningar, själva engagerar sig i arbetet med utpekandet av bevarandevärd bebyggelse. För att få en bättre förankring i kommunen är det lämpligt att kontaktpersoner med ansvar för insamling bör arbeta centralt organisationen, gärna i kommunstyrelsen!

Förslagen inlämnas till projektet som presenterar alla miljöer på projektets hemsida. Varje miljö sätts ut på en karta med länkad information där varje plats redovisas med en bild och en kortare informationstext. För att få en geografisk jämvikt föreslås varje kommun i Norge lämna ett förslag och varje svensk kommun två förslag vardera, sammanlagt ca 80 miljöer. Detta förväntas ge en intressant spegling av likheter och skillnader i regionen och en möjlighet för varje enskild kommun att visa en glimt av sin egen historia i ett större sammanhang.

Tidplan för genomförande:

2010

Utskick till kontaktpersoner i alla kommuner.

Utskicket om insamlingen är samtidigt ett allmänt informationsbrev till kommunen om Husnyckelprojektet, se nätverksbyggande nedan.

Under insamlingsperioden kontaktas media för att öka uppmärksamheten kring aktiviteten och projektet i allmänhet.

2011

Projektmedarbetarna samlar in alla förslagen och redigerar beskrivningar och bedömningar. Presentationen av materialet på hemsidan förbereds. En återkoppling sker till de kommuner som eventuellt behöver hjälp i urvalsprocessen.

2012

Vid behov kompletteras av insamlingen av projektets medarbetare. Den kompletta presentationen läggs ut på nätet. Samtliga kommuner uppmanas att länka informationen till sina egna hemsidor.

Materialet kan eventuellt ligga till grund för en publikation, alternativt en utställning. Tid eller kostnader för en produktion tas dock inte med i projektet men möjligheterna för detta ska utredas.

4.1.2 Nätverksbyggande

Ett angeläget arbete är att bygga upp nya och förstärka redan existerande nätverk mellan aktörer som arbetar inom fältet med skydd och bevarande av kulturmiljöer.

Interregprojektet *Byggnadstraditioner i Gränsländ* etablerade kontakter som i noengrad fungerar framdeles mellan handverkare og museer på begge sider av grensen. Projektet gav däremot inga bestående gränsöverskridande kontakter mellan tjänstemän som arbetar i lokal eller regional förvaltning med kulturmiljövårdsfrågor.

De frågor som är i fokus för Husnyckelprojektet rör flera olika delar av de kommunala organisationerna; kommunstyrelse, plan-, miljö-, lantbruk- och näringslivsavdelningar. Alla kommuner kommer dels att uppmanas att lämna in förslag till efterkrigstidens bebyggelse, dels erbjudas att delta i kurser för handläggare. På så sätt kommer alla kommuner att engageras i projektet och på så sätt sägas ingå i ett nätverk under projektiden. Men ambitionen är att två nätverk, det ena inriktat mot kommunerna och det andra till husägare, ska kunna fungera även på längre sikt, då det får anses som viktigt i uppbyggandet av kunskap och kompetens om byggnadskultur i regionen.

4.1.2.A *Handläggare/saksbehandlare på kommunerna i NGB*

I många av kommunerna inom Nordens gröna bälte är det bara enstaka handläggare som arbetar med handläggning av plan- och bygglovärenden. Av förstudien har det framgått att det inte sker några kontinuerliga kontakter mellan de olika kommunerna när det gäller erfarenhetsutbyte kring bevarandefrågor rörande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse eller för verdiskaping som en mulighet for utvikling av næringsaktivitet eller stedsattraktivitet. Ved hjelp av felles samlingene for erfaringsutveksling finns det en anledning att etablera kontakter og ett nätverk for erfarenhetsutbyte mellom dessa handleggare.

Tidplan för genomförande:

2010

I samband med utskicket om insamlingsarbetet kring efterkrigstidens byggnadskultur och information om projektet som helhet etableras en kontakt med alla kommuner i Nordens Gröna Bälte.

En första kontakt tas med varje enskild avdelning där handläggare verksamma med kulturmiljöfrågor för att informera om projektet som helhet. Insamling av kontaktuppgifter.

2012

Nätverket initieras anslutning till de utbildningsdagar som anordnas i Husnyckelprojektet under hösten. Information om nätverket skickas ut till handläggarna i samband med kallelsen till kurstillfällena och dess praktiska tillämpning tas upp som en del i kursens innehåll.

Kontakt tas med eventuella handläggare som inte haft möjlighet att delta i kursverksamheten så att information om hemsida och den interaktiva Internet-kursen når alla handläggare verksamma inom regionen.

4.1.2.B *Husägare - med intresse för verdiskaping/ bruk av kulturmiljön*

De husägare som engageras i träffar/workshops och verdiskaping ska bilda en grund i ett nätverk av ägare till byggnadsminnen/fredade byggnader som har ett intresse av de utvecklingsmöjligheter som är knutna till den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden/anläggningen som de äger. Ägarna är i de allra flesta fall väl medvetna om sina byggnaders och miljöers kulturhistoriska värden och juridiska skydd. Däremot är det inte lika tydligt vilken betydelse som den enskilda anläggningen har i ett större perspektiv, för platsens eller regionens karaktär, som en väsentlig del i en positiv livsmiljö eller som potentiell utgångspunkt för näringslivsatsningar. Nätverket ska erbjuda möjligheter till erfarenhetsutbyte mellan de olika ägarna både kring, förvaltning och utveckling, men även en möjlighet för spridning av information från myndigheterna eller museerna kring dessa frågor.

Nätverket är kopplat till projektets hemsida och ska förutom kontaktuppgifter kunna erbjuda en plats för information om de olika anläggningarna och eventuella aktiviteter som är knutna till dessa. Nätverket ska kunna erbjuda deltagarna en lättare tillgång till kunskap om material, metoder och kontakt med hantverkare eller fackkompetens.

Liknande regionala nätverk finns bl.a. i Halland, på Öland och i Hälsingland. Dessa nätverk har litet olika inriktning från att vara intresseorganisationer kring byggnadskultur i allmänhet till att ett mer aktivt arbete med inriktning mot marknadsföring av boende och aktiviteter kopplade till värdefulla byggnadsmiljöer.

Andra husägare som bedriver eller planerar att starta en verksamhet i anslutning till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är välkomna i nätverket. Till exempel finns det en rad anläggningar som har satsat på boende och upplevelser kopplade till produktion och försäljning av lokal matkultur. Det kan bli aktuellt att informera om nätverket genom annonser i tidningarna för att sprida det till flera än de som äger byggnadsminnen/fredade byggnader.

Tidplan för genomförande:

2010

Via hemsidan ges information om uppbyggnaden av nätverket ett digitalt forum och information om kulturmiljövård?

2011

I anslutning till träffar/workshops om verdiskaping initieras nätverket samtidigt som dess konkreta tillämpning prövas mot de deltagande aktörernas behov.

Ett utskick till ägare av byggnadsminnen/fredade hus som erbjuds att ingå i nätverket.

Insamling av kontaktuppgifter genomförs av projektmedarbetarna. Den tekniska plattformen för nätverket utformas parallellt med Husnyckelprojektets hemsida.

4.1.3 Kompetenseheving

4.1.3.A *Interaktiv kurs om bevarandefrågor för hantverkare m.fl.*

Ett framgångsrikt bevarande och brukande av det byggda kulturarvet är till stora delar beroende av olika aktörers kompetens. Kvaliteten på det praktiska arbetet är dock i det flesta beroende av att hantverkare med kunskap om äldre hantverksmetoder finns tillgängliga. Dessa hantverkare är viktiga både i ett praktiskt utförandeskede men även i ett tidigare skede där en husägare eller en institution är beroende av utlåtanden och bedömningar kring byggnaders skick och lämpliga åtgärder.

I det tidigare interregprojektet Byggnadstraditioner i Gränstrakter inriktades flera aktiviteter mot hantverkare med stor rutin av restaureringsarbeten. Det var betydligt svårare att nå den bredare grupp som dagligen är verksamma med renovering, om- och tillbyggnader av bevarandevärda byggnader men som inte har en lika medveten syn på bevarandefrågor och varsamhet. Dessa hantverkare eller företag är betydligt fler än de som specialiserat sig på restaurering. Valen av åtgärder i de värdefulla byggnaderna resulterar inte sällan i att värdena reduceras, helt i onödan just på grund av brist på erfarenhet, både när det gäller teori och praktik. Det här är sällan något problem när det gäller byggnader där det finns tydliga skyddsföreskrifter. Det är desto vanligare i miljöer där det är de generella varsamhetsbestämmelserna som råder t.ex. enligt den svenska Plan- och bygglagen.

Inriktningen av denna aktivitet har styrts av en tanke om att de planerade aktiviteterna ska nå en målgrupp som bedöms ha en avgörande betydelse för kulturmiljövårdens framtida utförande i regionen. Det är av vikt att ett varsamt förhållningssätt inpräntas i ett tidigt skede i hantverkarnas yrkeskarriär. Alla hantverkare kommer inte att arbeta med högkvalitativa restaureringsarbeten men insikter om varsamhet kan realiseras i medvetna ställningstaganden och alternativa val i andra om- eller tillbyggnadsprojekt. En tidig insats gentemot hantverksutbildningen på gymnasienivå med inriktning mot kunskap och attityder kring bevarandefrågor kan antas bli mer avgörande än praktiska hantverkskurser riktade mot redan yrkesverksamma hantverkare och företagare.

Aktiviteten ska skapa en kontakt med bygghantverksutbildningarna för att genomföra inspirationsträffar där erfarna restaureringshantverkare träffar eleverna och berättar om sitt arbete. I en seminarieform tänks samtalet med eleverna röra sig kring hantverkarskunnande men framförallt kring förhållandet till historiska byggnader från olika tider och vad de betyder för den praktiskt utövande hantverkaren. Dessutom kan eleverna delges tankar och information om en yrkesbana som är ett alternativ till nybyggandet som annars präglar de ”vanliga” bygghantverksutbildningarna. De yrkesverksamma hantverkarna kan visa att det är möjligt att driva ett företag med inriktning mot restaurering.

I samband med dessa inspirationsträffar ska projektmedarbetarna följa diskussionen och fånga upp frågor, åsikter, förhållningssätt etc. som kommer fram i diskussionerna. Dessa uppgifter är tänkta som ett utgångsmaterial i arbetet med att bygga upp en interaktiv internet-baserad kurs med inriktning mot varsamhet och olika antikvariska förhållningssätt.

En annan del i denna aktivitet ska på ett mer ingående sätt fånga upp olika synsätt kring bevarande hos olika hantverkare. Detta sker genom att anordna workshops där hantverkare med olika syn på vikten av bevarande ska arbeta tillsammans. Här ska två erfarna hantverkare arbeta tillsammans för att göra ett restaureringsförslag för en skyddad byggnad. Den ene hantverkaren är en rutinerad restaurerare, den andra med intresse för renovering och nybyggnad. Dels ska fokus ligga på tolkningar av olika skador och hur dessa kan ha uppkommit, dels ska val av olika åtgärder, material och metoder diskuteras. Förutom dessa

praktiska hantverksfrågor är det viktigt att även mer generella frågeställningar kring bevarande fångas upp, t.ex: Vad är varsamt utbyte av originaldelar?, Vad är stor påverkan i en miljö?, Vad är estetiskt tilltalande? Även här ska projektmedarbetarna följa diskussionerna mellan hantverkarna och samla intryck som kan användas i den nätbaserade kursen.

Den interaktiva kursen ska vara tillgänglig på projektets hemsida och riktas mot hantverkare i båda länderna. Kursen kan sedan anpassas något och riktas mot husägare, handläggare på kommunerna och allmänheten. Det bör poängteras att det är *förhållningssättet* gentemot bevarande och varsamhet som ska förmedlas via kursen, inte den praktiska hantverkskunskapen!

Arbetet med inspirationsträffar och upprättandet av en interaktiv utbildning ska genomföras i samarbete med en externa aktör med antikvarisk kompetens och erfarenhet av liknande kursverksamhet. En potentiell aktör är Mittuniversitetet som tillsammans med Träakademien i Kramfors bedriver utbildningar i traditionella hantverk och som på senare tid har utökat verksamheten att gälla även byggnadsvård. En tyngdpunkt i denna aktivitet planeras i Västernorrlands län men genomförandet ska även beröra andra delar av regionen så att det gränsöverskridande kriteriet tillgodoses.

Tidplan för genomförande:

2010

Kontakt tas med utbildningsinstitutionerna angående de planerade inspirationsträffarna.

2011

Workshop med hantverkare med olika syn på bevarandefrågor anordnas under hösten en på vardera sidan av gränsen. Dessa träffar kan gärna ske i de regioner/kommuner som är inblandade i de ovan beskrivna verdiskapingsaktiviteterna.

I samband med dessa träffar påbörjas utformandet av den internetbaserade kursen om antikvariskt synsätt inriktad mot hantverkare.

2012

Genomförande av inspirationsträffar på två gymnasieskolor, en i Sverige och en i Norge. Utformning och färdigställande av den internetbaserade kursen som läggs ut på projektets hemsida.

2013

Utvärdering av kursen.

4.1.3.B Kurs for handleggare/tj nstm n på kommunerna i NGB

Det finns idag få möjligheter till erfarenhetsutbyte og utbildning kring bevarandefrågor for handleggare som arbetar på kommunerna. Förstudien inför Husnyckeln har visat att det finns olika tolkningar kring vad som menas med begrepp som varsamhet og underhåll samt hur man ska oppfatta og bedöma bebyggelsens estetiske värden.

En väg att nå en ökad samsyn kring begrepp og synsätt är att anordna kursdagar for handleggare på lokal og regional nivå. Kursen ska bygge på korte f rel sninger og workshops där arbeidet utvärderas og diskuteras. For att erfarenhetsutbyttet mellom ulike kommuner i både länderna ska nyttjas till fullo ska kommunerna inom regionen delas opp i fire grupper där handleggare från både länderna ska medverka ved samme kurstillfälle. Kursen ska behandle;

- ulike aspekter på kulturhistorisk värde,
- ulike sätt att använda lagstiftningen i de både länderna,
- behov av og krav på beslutningsunderlag ved bevarandefrågor i planering og enskilda bygglov samt
- hur bevarandefrågor kan kopplas till synen på regional utveckling.

Ambitionen är att man i mindre grupper ska arbeide kring konkrete eksempel h mte de från ulike plasser i regionen. I de konkrete eksemplene ska bevarandevärden og varsamhet vägas mot andre krav som ställs från  gere og myndigheter.

Kursoppl gg utformes med utgångspunkt från de erfarenheter som oppkommit förstudien og de workshops som anordnats kring verdiskaping.

Tidplan for gjennomførende:

2012

Under våren utveckles ett kursoppl gg.

Ved fire tilf llene under h sten anordnes tv dagarskurser. Tanken  r att handleggare från både länderna ska medverka ved de ulike tilf llene så att erfarenhetsutbyttet även sker  ver gränsen.

F rel sere/kursledere förväntas delta i kursene på både sider om gränsen så erfarenheter som oppkommer i samband med kursdagarna f rmedles videre og ligger till grunn for framtidige arbeide.

4.1.4 Hemsiden – "Husnyckeln"

Bakgrunn for utviklingen av en egen hjemmeside for prosjektet og utviklingen av kulturmilj er i regionen er en mer systematisk og praktisk veiledning for eiere, kommunal administrativ forvaltning og lokale håndverkere/entreprenører/arkitekter. Det finnes flere nettsider som veileder og informerer om antikvarisk restaurering. Det er til vanlig lagt stor vekt på teoretisk fundering for den antikvariske tilnærmingen. Det finnes et høyt faglig nivå og vitenskapelig utredninger. Det fokuseres gjerne på spørsmål som: *Hvorfor antikvarisk restaurering? Og n r anvendes prinsippene?* Denne oppbyggingen treffer en målgruppe som er forholdsvis liten som for eksempel; fagh ndverkere og eiere med temarettet kompetanse. Disse vil finne seg igjen i veiledningen og få en bekreftelse på deres valg av metode og teknikk i omgang med kulturminner.

Det faglig høye nivået forutsetter kompetanse som arkitekt, kunsthistoriker, restauratør, fagh ndverker innen antikvarisk restaurering for   få utbytte av innholdet.

En bredere målgruppe vil ha behov for de mer praktiske sidene av antikvarisk istandsettingsarbeide. Dette betyr at fokuset må ligge på; *Hvordan l ser jeg oppgaven i konkrete situasjoner?, Hvem kan utføre arbeidet? Hvor f r jeg tak i riktig byggemateriale? og Hvilken teknikk velger jeg?*

Hvor finner jeg faghåndverkeren i mitt nærmiljø og hva koster slike arbeider?

Markedsføringen av antikvariske metoder som en likestilt faglig metode som moderne byggeteknikk med enkle praktiske eksempler på en slik nettside vil kunne gi mer trygghet og utbytte enn akademisk læring for denne målgruppen.

En presentasjon av alvorlige og kostbare skader som oppstår ved ukritisk bruk av moderne metoder i historiske bygninger vil kunne være en opplysningsmetode som overbeviser flere aktører i målgruppen.

Informasjon og opplysninger må kunne hentes "lokalt". Det er tenkt at kommunenes hjemmesider i regionen linker til Husnyckeln eller integrerer opplærings- og informasjonsmoduler direkte inn i sine offisielle kommunenettsider. Dette vil bedre det uavhengige forvaltningsansvaret for kulturminner som kommunene har. Kommunen får dermed et verktøy for grunnleggende opplæring for alle aktører uten at det må kjøres personrettet *kurs etter kurs- metode*. Denne metoden vil redusere ressursbruken på kunnskapsheving gjennom case til case- metoden. Dagens praksis innebærer læring gjennom caser og dialog mellom kulturminneforvaltning, kommunal forvaltning og eier/ressursgruppen ofte *en til en*.

Den digitale deltagelsen ved å kunne følge en prosess dokumentert på nettet vil kunne nå målgruppen systematisk og på en enkel pragmatisk måte. Utover det vil det være linker med informasjon som kan bidra til en dypere forståelse av kulturminnefaget for den som fatter mer interesse i denne målgruppen. Det vil være en orientering om at dette ikke fører til en spesifikk kompetanse som alltid vil innebære utdanning innen faget, men en kunnskapsheving for en mer bevisst tilnærming til prosjekteringsarbeidet med kulturminner.

Nøkkelpersonen er eiere til verneverdige kulturminner. Den langsiktige effekten prosjektets satsing med nettbasert opplæring sikter til er at det systematiske og kritiske opplysningsarbeidet klarer bedre å konkurrere med aktører som markedsfører metoder som ikke respekterer kulturminnenes premisser. I dag er det særlig kravet om energiøkonomisering som truer kulturarven. Målgruppen er sterkt påvirket av denne bevisstgjøringen i media i dag når valg av aktører i en utviklingsprosess avgjøres. Eierens kritiske valg krever en viss grad av forståelse for kulturarvens premisser i denne avveiningen.

Positive referanser på kommunens nettside/Husnyckeln til prosjekter som har et godt energiregnskap og samtidig har fått en antikvarisk riktig istandsetting vil kunne være en støtte til eiere som mangler slik kunnskap.

Referanser som viser til at antikvarisk istandsetting er økonomisk forsvarlig og at bærekraftprinsippet gjennom bruk av material og teknikk av høy håndverkskvalitet vil også være en viktig del av det praktiske informasjons- og opplysningsarbeidet på nettsiden.

Hemsidan kan således sägas innehålla 4 olika delar:

- Information om varsamhet, val av lämpliga material och metoder.
Inklusive länkar till andra hemsidor om kulturmiljövård och lagstiftning
- Interaktiva kurser i: antikvariska synsätt-varsamhet, "felsökning".
- Husnyckelns egna projektrapporter från genomförda verdiskaping, kunskaps- och kompetensaktiviteter
- Bas för de olika nätverken som byggs upp inom projektet

Efter projekttidens utgång förväntas de regionala museerna ha en beredskap hemsidans framtida drift.

Tidplan för genomförande:

2010

Tidigt i projektet planeras möten kring hemsidans innehåll. Representanter för de institutioner som är inblandade i projektet ska kunna påverka hemsidans innehåll. En konsult anlitas för uppbyggandet av hemsidan. Med tanke på hemsidans olika delar är det av vikt att konsultens expertis kommer in tidigt i planeringsarbetet.

2011

Arbetet med hemsidans utformning och innehåll inleds under våren. Projektrapporter och innehåll förs sedan in efter hand.

En av projektmedarbetarna har som särskild ansvar för redigering, införande av nytt material och ajourhållning.

2012-2013

Kontinuerligt uppbyggande av hemsidans olika delar.

4.2 Plan för fortsatt verksamhet

De aktiviteter som planeras i Husnyckeln syftar till att bli en hjälp i det löpande arbetet med kulturmiljövård i regionen. Nätverken, de interaktiva kurserna och hemsidesinformationen förväntas bli ett verktyg som kan användas av de förvaltande myndigheterna och de regionala museerna. Planerna för hemsidans fortsatta drift ska fastställas i samband med uppbyggnaden så att den kan drivas vidare inom de redan befintliga organisationerna. Projektets olika parter är viktiga aktörer inom fältet samhällsbyggnad och kulturmiljö vilket borde leda till att projektets resultat får en betydelse i framtiden inom respektive organisation. Erfarenheterna från workshops kring verdiskaping antas ligga till grund för ett fortsatt arbete i regionen kring utveckling av besöksnäring och formandet av en attraktiv boendemiljö.

I samband med projektets avslutande och utvärdering ska möjligheterna utredas kring en fortsatt verksamhet med motsvarande inriktning. Två månader avsätts under sista halvåret för denna planering.

4.3 Plan för avslut av projektet och överlämnande av resultat till intressenterna

Verdiskapingsaktiviteterna resultat kommer att presenteras för regionens kommuner inom projektperioden. En rapport ska distribueras till de intressenter som inte nås av dessa möten.

När det gäller insamlingen av efterkrigsmiljöer ska det samlade materialet förmedlas via hemsidan

De etablerade nätverken kan i viss mån betraktas som överlämnade samband med uppbyggandet något som i viss mån även gäller hemsidan och de interaktiva kurserna.

Tid för utvärdering och rapportskrivande avsätts under de tre sista månaderna av projektet.

4.4 Plan för information och rapportering

Hvert delprosjekt skal rapporteres etter gjennomføring og legges ut på Hovedprosjektets hjemmeside. Resultaten i workshops kring verdiskaping ska förmedlas till kommunerna i regionen genom möten och tryckta rapporter.

En gemensam slutrapport levereras i samband med projektets avslut till intressenter och projektpartners.

5. Projektorganisation

5.1 Prosjekteiere

Projektägare är Stiftelsen Jamtli och Sør-Trøndelag fylkeskommune.

5.2 Projektmedarbeidere

I projektet ska två personer, en person på vardera sidan om gränsen, arbeta heltid med planering, utförande och utvärdering av de olika aktiviteterna. Samarbetet över gränsen understryks genom att projektmedarbetarna deltar i aktiviteterna på båda sidor av gränsen. På norsk sida antas medarbetaren vara arkitekt med utbildning i bevarandefrågor inom samhällsplanering. På svensk sida antas medarbetaren ha en antikvarieutbildning med inriktning mot byggnadskultur och restaurering. Dessa skilda kompetenser medverkar till att det inom projektet finns en bred kompetens inom det ämnesområde som omfattar projektets olika aktiviteter.

Förutom de båda projektmedarbetarna ska ytterligare en medarbetare på svensk sida finnas tillgänglig i projektet på deltid.

Vid genomförandet av aktiviteterna kommer flera olika externa konsulter att anlitas, till exempel när det gäller workshops och seminarier, de interaktiva kurserna och hemsidesproduktionen.

5.3 Prosjektpartnere

Projektpartners är de organisationer som är medfinansierare i projektet: Länsstyrelsen i Jämtland, Länsstyrelsen i Västernorrland, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Museerne i Sør-Trøndelag och kommunerna Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokmo, Ragunda, Strömsund, Åre och Östersund.

5.4 Styrgrupp

I projektets styrgrupp ingår 6 personer; två ämnesansvariga/arbetsledare representerar de båda sökande institutionerna Jamtli och Sør-Trøndelag fylkeskommune, en person från vardera av de huvudfinansierande institutionerna, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län och Museerne i Sør-Trøndelag. Vid styrgruppens möten deltar de två projektmedarbetarna som arbetar heltid i projektet.

Styrgruppen ska träffas två gånger om år under projekttiden. Mötestillfällena framgår av Tid- och aktivitetsplanen.

5.5 Administration

Administrationen av projektets dagliga aktiviteter skal i hovedsak utföras av projektmedarbetarna. Inom Stiftelsen Jamtli och Sør-Trøndelag fylkeskommune finns administrativa resurser och en stor erfarenhet av att bedriva olika projekt. För arbetet med upphandling av tjänster finns på svensk sida avsatt medel för upphandlingsstöd.

6. Ekonomi

6.1 Kommentarer till kostnader

6.1.1 Egen personal

Kostnaderna är beräknade utifrån en heltidstjänst i Sverige och en 93%-tjänst i Norge,. Till detta kommer två deltidstjänster i båda länderna.

6.1.2 Externa tjänster

Vid genomförandet av aktiviteterna ska anlitas ett antal externa konsulter: som föreläsare i samband med workshops och seminarier; hantverkare i samband med inspirationsträffar för unga hantverkare; webdesigner eller motsvarande för uppbyggnad av projektets hemsida; pedagogiska konsulter för utformningen av kurser; ersättning till deltagare i workshops i de fall behov uppkommer.

6.1.3 Lokalkostnader

De lokalkostnader som medräknats rör hyra av lokaler i samband med workshops och seminarier. Dessa redovisas under *övriga kostnader*.

6.1.4 Investeringar

Projektet kräver inga betydande investeringar. För projektmedarbetarnas behov ska två datorer och två kameror införskaffas.

6.1.5 Resekostnader

Dessa kostnader beräknas utifrån projektmedarbetarnas resor i samband med aktiviteter och styrgruppsmöten.

6.1.6 Övriga kostnader

I samband med aktiviteterna har medräknats resekostnader och logi för projektdeltagarna, informationsmaterial, materialkostnader, lokalkostnader vid workshops och seminarier, kost och representation.

6.1.7 Externa offentliga direktfinansierade kostnader

I projektet har offentligt direktfinansierade kostnader beräknats på de svenska länsstyrelsernas medverkan i styrgruppen och på de tjänstemän från kommunerna i Jämtlands län som deltar i utbildningen som planeras till 2012. På norsk sida bidrar Nord-Trøndelag fylkeskommun med en egen insats i samband med styrgruppsmöten och deltagande i aktiviteter.

7. Osäkerhet

7.1 Risker

En risk är att de organisationer som projektet riktar sig till i under vissa perioder har en ansträngd arbetssituation och inte kan prioritera att medverka i aktiviteterna. Med tanke på detta har aktiviteter som riktar sig mot kommunernas handläggare förlagts till en tid på året då arbetsmängden av erfarenhet brukar vara lägre.

Många små kommuner har dessutom en ansträngd ekonomi. Ambitionen är därför att projektet ska kunna bistå med ersättningar för resor och uppehålle för deltagarna för att detta inte ska upplevas som en anledning att göra andra prioriteringar av ekonomiska skäl.

7.2 Möjligheter

Husnyckeln syftar till att skapa ett ökat intresse kring byggnadskultur och att se den som något viktigt att värna om, både som boendemiljö och som en resurs för näringslivsutveckling. Husnyckeln kan ses som en väg till möjligheter att nyttja en resurs som tidigare inte nyttjats till fullo. Genom goda exempel, erfarenhetsutbyte och metodutveckling hoppas vi att bevarande och brukande ska bidra till en positiv utveckling i Nordens Gröna Bälte.

8. Annat

8.1 Koppling till andra projekt

Andra projekt som ligger i närheten av projektets verksamhetsområde:

”Fokus affärer” som drivs av LRF – Lantbrukarnas riksförbund i Jämtland. Projektet syftar till en breddning och diversifiering av lantbrukares näringsverksamhet riktad bl.a. mot boende och upplevelser. Här har även kulturhistoriskt värdefull bebyggelse en stor betydelse.

RUR@CT – Landstinget i Jämtland genom JILU söker implementera metoder utarbetade inom EU kring landsbygdsutveckling. Här kan ett samarbete med Husnyckeln visa på lämpliga områden för försöksverksamhet samtidigt som aktörerna inom Husnyckeln kan bidra med sina erfarenheter kring utvecklingen av metoderna.